

Kennisgeving aan de gemeenteraad

Documentnummer: 201435429

Zaaknummer: Z/19/058480

Portefeuillehouder(s): J.H.J. Sluiter

Voor vragen

Naam: Luc Velhorst

Telefoon: 3349

E-mail: l.velhorst@1stroom.nl

Komt niet terug tot besluitvorming in de raad; wel thema avond op 11 februari 2020

Onderwerp: Klimaatadaptatie de Liemers

Aanleiding voor deze kennisgeving

Deze kennisgeving beschrijft de stand van zaken van het project Klimaatadaptatie de Liemers, een samenwerkingsverband van de gemeenten Duiven, Westervoort, Zevenaar en het Waterschap Rijn en IJssel. De notitie benoemt de achtergronden, de ambities en de bestuurlijke afspraken die hierover zijn gemaakt. En tenslotte kijken we vooruit naar het te doorlopen proces in 2020.

Relevant beleidskader

- Watertakenplan 2017
- Bestuursakkoord klimaatadaptatie 2018
- Meerjarenbegroting 2020-2023
- ontwerp-Nationale Omgevingsvisie (NOVI) 2019

Inhoud van mededeling

Het klimaat verandert. Nederland spant zich in om deze verandering te temperen, onder meer door het terugdringen van emissies van CO₂ en methaan. De afspraken uit het landelijk klimaatakkoord moeten eraan bijdragen dat de beoogde reducties worden gerealiseerd. Dat brengt de klimaatverandering niet tot stilstand.

“Nederland kreeg in 2018 te maken met extreme weersomstandigheden: langdurige droogte, hitte en fikse hoosbuien. In de zomer van 2019 sneuvelde het nationale hittestrecord uit 1944. Onderzoek liet tegelijkertijd zien dat de zeespiegel in de toekomst mogelijk sneller gaat stijgen dan waar de deltasce scenario's van uitgaan. En het World Economic Forum (WEF) constateerde dat klimaatverandering de grootste dreiging is voor de wereldeconomie. Het is dan ook van groot belang dat Nederland zich goed blijft voorbereiden op de gevolgen van klimaatverandering. Met een goede bescherming tegen hoogwater, voldoende zoetwater en een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting” (bron: Deltaprogramma 2020).

Het aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering noemen we klimaatadaptatie, ook wel omschreven als het klimaatbestendig en daarmee waterrobuust en hittebestendig inrichten van de leefomgeving. De rijksoverheid heeft haar beleid in meerdere beleidsstukken vastgelegd, zoals recent nog in het ontwerp-Nationale Omgevingsvisie (NOVI) 2019:

“Nederland is in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust. Bij (her)ontwikkelingen wordt voorkomen dat het risico op schade en slachtoffers door overstromingen of extreem weer toeneemt, voor zover dat redelijkerwijs haalbaar is. We behouden en reserveren voldoende ruimte voor toekomstige waterveiligheidsmaatregelen.”

Overheden dienen er dus voor te zorgen dat schade door hittestress, wateroverlast, droogte en overstromingen zo min mogelijk toeneemt en letten daarop bij de aanleg van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen, het opknappen van bestaande bebouwing, vervanging van rioleringen en wegonderhoud. Dit is ook een opgave voor het ruimtelijk beleid op zowel nationaal, provinciaal en gemeentelijk schaalniveau.

De rijksoverheid zelf heeft de eerste verantwoordelijkheid voor de bescherming van vitale onderdelen van onze infrastructuur met nationaal belang zoals energie, telecom, IT-voorzieningen, nationale veiligheid, hoofdinfrastructuur, water en zorgvoorzieningen.

Daarnaast wordt gestimuleerd dat andere overheden, inwoners en organisaties ook hun verantwoordelijkheden nemen. Dat heeft inmiddels geleid tot bestuurlijke afspraken tussen het rijk met de koepels van provincies, waterschappen en gemeenten.

Bestuursakkoord klimaatadaptatie 2018

In aansluiting op het huidige regeerakkoord én als uitwerking van het zg. Interbestuurlijk Programma (IBP) is op 20 november 2018 een bestuursakkoord klimaatadaptatie ondertekend. Ondertekenaars zijn de minister van I en M namens het Rijk en bestuurders van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Unie van Waterschappen (UvW).

Hierin hebben partijen zich verbonden aan de doelstelling om vanaf 2020 klimaatadaptief te handelen, zodat in 2050 het stedelijk gebied in Nederland klimaatbestendig, water- en hitte robuust ingericht is en beheerd wordt. Concreet is afgesproken dat VNG, UvW en IPO ervoor zorgdragen dat gemeenten, waterschappen en provincies via stresstesten, risicodialogen en uitvoeringsagenda's de opgaven en maatregelen eind 2020 landsdekkend in beeld hebben gebracht. Het Rijk ondersteunt de decentrale overheden met deze stap naar uitvoering en faciliteert dit proces met financiële bijdragen en expertise.

Bij het toewerken naar klimaatbestendig handelen wordt gewerkt volgens de methode '**weten, willen, werken**'. Om de ongewenste effecten op een effectieve manier te kunnen aanpakken, is het zaak eerst in beeld te brengen wat de uitdagingen in een specifiek gebied zijn ('**weten**'). Dat levert verschillen op tussen stedelijk en landelijk gebied, tussen bebouwd en onbebouwd gebied, tussen hoog- en laag-laaggelegen gebieden. Daarna volgt de stap om ambities te formuleren en te borgen ('**willen**'). Die krijgen vervolgens invulling met maatregelen ('**werken**'). Deze aanpak maakt onderdeel uit van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie 2018.

Dat Deltaplan kent in totaal zeven ambities:

Toelichting op de 7 ambities

1. Kwetsbaarheid in beeld

De klimaatscenario's van het KNMI geven aan dat het door klimaatverandering harder gaat regenen en dat de zomers droger en warmer worden. Dit gaat overlast geven. Met het uitvoeren van een zg. stresstest komen de kwetsbaarheden en mogelijke knelpunten in beeld. Deze test biedt een computersimulatie van extreme weerseffecten en overstromingsrisico's, hitte en droogte als gevolg van klimaatverandering.

2. Risicodialoog uitvoeren en strategie opstellen

Het is niet mogelijk en wenselijk om alle gebieden opnieuw in te richten voor het oplossen van de knelpunten. In de risicodialoog gaat het over de vraag waar we vinden dat de overheid (d.w.z. gemeenten en het waterschap) moet zorgen voor preventieve oplossingen, en waar het maatschappelijk acceptabel is dat er een restrisico op schade blijft bestaan. De dialoog gaat ook over de discussie over wat de overheden zelf oppakken en wat de inwoners zelf kunnen doen. Denk bijvoorbeeld aan het waterbeheer op eigen terrein. Door het voeren van een openlijke discussie te voeren wordt ook meer bewustwording gecreëerd. In de uitkomsten van de stresstest is nog niet scherp gekwantificeerd wat echt een probleem is en wat niet. Daartoe is een strategie nodig, die richting gevende kaders biedt voor de aanpak van overlast en problemen op het gebied van wateroverlast, droogte, hitte en waterveiligheid

3. Uitvoeringsagenda opstellen

In de uitvoeringsagenda staan afspraken over wie wat gaat doen. Het gaat om wenselijke acties in geval kwetsbaarheden niet acceptabel zijn en om maatregelen die nodig zijn om kwetsbaarheden te verkleinen. Ook moet het zicht bieden in prioriteiten: wat zijn lange- en korte termijn acties voor gemeenten en het waterschap.

4. Meekoppelkansen benutten

Het is efficiënter en effectiever om verschillende opgaven te koppelen en gezamenlijk aan te pakken. Denk aan innovatiekansen ontdekken in 'crossovers' bijvoorbeeld tussen

energietransitie en ruimtelijke adaptatie.

Daarnaast moeten investeringsmomenten optimaal worden benut. Bij nieuwbouw is het makkelijk om meteen maatregelen voor klimaatbestendigheid en waterrobuustheid toe te passen. Bij bestaande bouw biedt herstructurering kansen. Een opengebroken straat vormt een goed moment om ook ruimtelijke adaptatiemaatregelen te nemen, zoals de aanleg van groen. Dit is een kleine kostenpost ten opzichte van het openbreken van de straat.

5. Stimuleren en faciliteren

Er zijn tal van goede voorbeelden te noemen waar al gewerkt wordt aan het verbeteren van de klimaatbestendigheid en waterrobuustheid. Denk aan maatregelen als wadi's, groene daken en meer groenvoorzieningen die zorgen voor een betere waterberging en verkoeling. Dergelijke maatregelen helpen tegen zowel wateroverlast als hittestress. Stimuleren gaat ook over het creëren van bewustwording en positieve beïnvloeding van gedrag. Bij facilitering kan gedacht worden aan kennis en subsidies.

6. Regulering en borging vormgeven

Daarnaast kan regelgeving overheden, bewoners en bedrijven bewegen om bepaalde maatregelen te nemen. Denk aan regels in omgevingsplannen voor waterrobuust en meer hittebestendig bouwen. Bijvoorbeeld voor het hoger aanleggen van een nieuw huis ten opzichte van de tuin en voor het stoppen met drempelvrij bouwen.

7. Handelen bij calamiteiten

Ondanks genomen preventieve maatregelen is er altijd een kans op teveel water op straat, of een overstroming. Als dit plaatsvindt, biedt nu vaak alleen de brandweer eerste hulp door overtollig water weg te pompen. Bij grote hoeveelheden water is dit niet genoeg. Aanvullende vormen van eerste hulp zijn denkbaar. Het waterschap kan de brandweer goed helpen, bijvoorbeeld door actief stuwen te verlagen. In geval van aanhoudende en extreme hitte en droogte kunnen er ook calamiteiten plaatsvinden. De noodzaak voor draaiboeken op dit gebied is helaas de laatste jaren al aangetoond.

Gezamenlijke aanpak in de Liemers

Sinds 2010 werken de gemeenten Duiven, Westervoort, Zevenaar (incl. voormalige gemeente Rijnwaarden) het Waterschap Rijn en IJssel intensief samen ten aanzien van hun watertaken. Zo is er gezamenlijk een Watertakenplan gemaakt en deze is in 2017 vastgesteld door de raden. In dit plan wordt 'klimaat' al als een thema genoemd. De verder ingezette koers voor klimaatadaptatie vormt daarvan een uitwerking.

Het thema klimaatadaptatie is ook verankerd in het brede gemeentelijke programma 'circulaire economie'. De klimaatadaptatie vormt hiervan het derde spoor, naast de andere sporen Energietransitie en Circulariteit (grondstoffentransitie).

Zie daartoe de Meerjarenprogrammabegroting 2020-2023.

Vanuit de Liemerse samenwerking is een stuurgroep en projectgroep opgericht die zich specifiek richten op de ambities uit het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie en het daarover gesloten bestuursakkoord, inclusief de beschreven 7 ambities. De afgelopen periode is benut om de eerste ambitie, 'kwetsbaarheden in beeld' af te ronden met het uitvoeren van een stresstest. Hiermee voldoen de gemeenten aan de eerste fase van de afspraken van het bestuursakkoord.

De resultaten zijn raadpleegbaar in de klimaateffectatlas per gemeente:

<https://wrij.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=615ebe7ef0f448e884bd8cca707bfa5>.

Tijdens de geplande raadsthema-avond op 11 februari 2020 wordt de stresstest verder toegelicht.

Het project staat nu voor de uitdaging om te gaan voldoen aan de volgende ambities uit het bestuursakkoord: het in 2020 opstellen van beleid voor klimaatbestendig (waterrobuust & hittebestendig) handelen. En dat krijgt vorm in een strategie annex uitvoeringsagenda. In de weg daar naartoe wordt eerst een risicodialog gehouden. De wijze waarop deze dialoog gaat plaatsvinden, met wie (inwoners, deskundigen, belanghebbenden) staat vrij en hiervoor kunnen de gemeenten en het waterschap zelf maatwerk toepassen.

De klimaatadaptatie heeft veel raakvlakken met het gemeentelijke beheer van wegen, trottoirs, pleinen, parkeerterreinen, riolering, waterbeheer e.d. Met het recente klimaatakkoord krijgt de gemeente de regie op de warmtetransitie binnen het bebouwd gebied. Met als doel om buurten/wijken planmatig 'van het gas af' te krijgen. Dit leidt de komende decennia tot nieuwe ingrepen in het openbaar gebied. Tegelijkertijd wil de gemeente zo efficiënt mogelijk het gehele technische beheer organiseren en ook meer ruimte bieden voor directe betrokkenheid van de inwoners bij hun leefomgeving. Deze uitdagingen komen samen in het werken volgens het principe van het IBOR, het Integraal Beheer van de Openbare Ruimte. De te voeren risicodialog zal waar mogelijk aansluiten bij het gedachtegoed van het IBOR.

De voorlopige planning gaat uit van afronding van die dialoog in het derde kwartaal van 2020. Daarna vindt bestuurlijke besluitvorming plaats over de strategie/uitvoeringsagenda, vooralsnog gepand in het vierde kwartaal van 2020. Kaderstellende onderdelen zullen ter besluitvorming aan de raden worden voorgelegd. De klimaatadaptatie krijgt vanzelfsprekend ook een plek in de in 2020 op te stellen Omgevingsvisie.

Op dit moment wordt een extern bureau geselecteerd die de gemeenten en het waterschap gaat begeleiden bij de opzet en uitvoering van de risicodialog en het opstellen van de strategie/uitvoeringsagenda. Het bureau krijgt ook de opdracht om waar mogelijk de bovengenoemde overige ambities nrs. 4 t/m 7 mee te nemen.

Financiële paragraaf

Alle reeds gemaakte kosten zijn gedekt uit de bestaande budgetten uit het watertakenplan. Voor het maken van de stresstest, het gaan voeren van de risicodialog en het maken van een uitvoeringsagenda heeft het Rijk subsidiemiddelen beschikbaar gesteld, waarvan ook het Liemerse project met succes gebruik heeft gemaakt. Dat betekent dat voor het doorlopen van het geplande proces tot eind 2020 geen extra middelen nodig zijn.

Bij het opstellen/vaststellen van de uitvoeringsagenda vindt de afweging plaats in hoeverre aanvullend budget gevoteerd dient te worden voor te nemen maatregelen en andere vervolgstappen.

Westervoort, 10 december 2019

Burgemeester en wethouders van Westervoort,

P.J.E. Breukers
secretaris

drs. A.J. van Hout
burgemeester

